

Interactievaardigheden van gastouders: *praten en uitleggen*

Taal is als de lucht die we inademen: het is overal, de hele dag door. Taal helpt kinderen om sociaal gedrag te oefenen, om hun behoeften te uiten en om dingen te vertellen. Door de reactie van anderen ontdekt het kind of het de juiste dingen doet en zegt en of zijn gedrag passend is. Het doel voor kinderopvangmedewerkers is om een talige omgeving voor het kind te creëren. In een serie van zes artikelen laat pedagoog Joyce Blauwhoff zien hoe gastouders interactievaardigheden toepassen in hun werk. In dit artikel de vierde interactievaardigheid: praten en uitleggen.

Nicole (3,5 jaar) is gisteren naar het strand geweest en heeft daarvan een tekening gemaakt. 'Kijk, ik heb een tekening gemaakt van het strand', roept ze luid. Gastouder Fariba en Thomas (3 jaar) kijken op. Fariba loopt naar haar toe. 'Wauw! Jij hebt hard gewerkt, Nicole. Kun je ons uitleggen wat je allemaal hebt getekend?' Nicole begint te vertellen dat ze de zon, papa en mama heeft getekend. Fariba zegt: 'Kijk, Thomas, dit heeft Nicole gemaakt, ze is op het strand geweest. Ben jij weleens op het strand geweest?' Thomas begint te vertellen, de anderen luisteren aandachtig. 'Ik heb nog een vraag aan jullie', zegt Fariba daarna. 'Is de zon warm of koud?' Thomas en Nicole denken na.

Wat is praten en uitleggen?

Kinderen ontwikkelen van jongs af aan taal. Het is belangrijk dat kinderopvangmedewerkers veel praten met kinderen, want hierdoor leren kinderen bijvoorbeeld taalregels. Een gastouder heeft een belangrijke rol bij de taalontwikkeling van kinderen en creëert de hele dag door kansen waardoor kinderen kunnen oefenen met taal. Taalvaardigheid op jonge leeftijd blijkt namelijk schoolsucces op latere leeftijd te voorspellen.

In de vorige drie artikelen is de interactievaardigheid praten en uitleggen al indirect aan bod gekomen. Bij emotioneel ondersteunen benoem je bijvoorbeeld gevoelens van kinderen. Bij respect voor de autonomie geef je keuzes aan kinderen of laat jij kinderen hun eigen ideeën inbrengen. Bij de interactievaardigheid structuur bieden en grenzen stellen laat je kinderen weten wat je gaat doen en wat ze kunnen verwachten. Met andere woorden: taal komt bij elke interactievaardigheid om het hoekje kijken.

De drie pijlers

Goed praten en uitleggen is afgestemd op drie pijlers, namelijk: de aandacht, de activiteit en het niveau van een kind. Je kunt alleen ➤

informatie of uitleg geven aan kinderen als hun *aandacht* op jou gericht is. Het heeft weinig zin om iets uit te leggen als het kind met een ander kind praat, of zo gericht is op zijn spel dat hij je nauwelijks hoort. Het betekent ook dat de uitleg of informatie moet gaan over de *activiteit* waar het kind op dat moment mee bezig is of mee bezig wil gaan. Verder moet jouw uitleg passen bij het *niveau* van het kind. Dat betekent dat je rekening moet houden met het ontwikkelingsniveau en de taalvaardigheid van het kind.

Een goede uitleg is opgebouwd uit kleine stapjes en bevat geen onnodige uitweidingen. In het voorbeeld stelt Fariba vragen op het niveau van de kinderen en vraagt ze naar de belevingswereld van een kind. Ze geeft betekenis aan de ervaringen van kinderen, zodat zij begrip van de wereld krijgen.

Peuters springen vaak over van de ene naar de andere activiteit. Belangrijk is dat je hen daarin volgt in je gesprekken. Het niveau van kinderen kan heel verschillend zijn, zelfs al hebben zij dezelfde kalenderleeftijd. Het tempo moet zo zijn dat een kind je kan volgen. Als een kind je niet begrijpt, kun je het op een andere manier uitlegen, eventueel met gebarentaal of het laten zien op een plaatje. Vergeet ook niet dat kinderen even de tijd nodig hebben om een antwoord te geven op jouw vraag. Wacht de reactie van een kind af. Daarmee voelt een kind zich gezien en gehoord.

Aandacht vasthouden

De aandacht van de kinderen kun je vasthouden door 'spannende' dingen te vertellen of door wat je wilt zeggen op een levendige manier te vertellen. Je maakt wat je wilt zeggen boeiend voor een kind als je aansluit bij zijn interesses en als je dingen op een leuke manier uitlegt. Gebruik daarbij korte zinnen en voor het kind begrijpelijke woorden. Probeer kinderen te volgen in wat ze willen vertellen, vul aan en reik kinderen nieuwe woorden aan zodat hun woordenschat

wordt vergroot. Het is belangrijk dat kinderen voldoende ruimte krijgen om zelf te praten en te vertellen. Geef kinderen hiervoor de tijd, wees geduldig en lok kinderen uit zelf te vertellen en uit te leggen wat ze aan het doen zijn.

Wist je dat...

... om het kind goed te leren kennen, je soms even afstand moet nemen?

Een kind laat door te spelen veel informatie zien. Door te observeren leer je waar het kind zich mee bezighoudt. Hier kun jij je communicatie en de activiteiten weer op aanpassen.

...kinderen die vaak de kans krijgen te vertellen beter taal ontwikkelen?

Ze moeten veel woorden kennen en zinnen kunnen maken. In een verhaaltje zit ook een bepaalde volgorde. Ze moeten ook nadenken over wat ze willen vertellen, zodat iemand het begrijpt.

... kinderen van 3 jaar verleden tijd beginnen te gebruiken, bijvoorbeeld 'was boos geworden'?

Tussen 3 en 4 jaar gaan kinderen langere zinnen maken en werkwoorden verbuigen (ik speel, ik speelde). Als een kind een verkeerde vorm van een werkwoord gebruikt, dan is dat niet echt een fout (ik valde i.p.v. ik viel). Het leert de taal door de juiste uitspraak van volwassenen, maar het duurt nog een paar jaar voordat het kind het helemaal goed doet.

... het beter is voor de taalontwikkeling van het kind om een taalfout niet te verbeteren, maar te herhalen in de juiste vorm?

Het zelfvertrouwen van een kind wordt geschaad als je zegt: 'Nee, dat is niet goed.' Handiger is om de fout te herhalen in een correcte zin. Het gesprekje gaat dan gewoon verder. Bijvoorbeeld: 'Ik heb een snoepje gekocht.' 'O, heb jij een snoepje gekocht, Tim?'

Acht gouden regels bij praten en uitleggen

1. Stel niet te veel vragen achter elkaar. Eén vraag tegelijk.
2. Stel open en uitnodigende vragen. Je krijgt dan zo veel mogelijk informatie van een kind.
3. Praat zelf zo weinig mogelijk (minder en kortere beurten) in een gesprek met een kind. Zo krijgt een kind de ruimte om te vertellen.
4. Zeg wat je doet en benoem wat je ziet. Deze vaardigheid zorgt ervoor dat een kind de hele dag door in aanraking komt met taal. Stem dit af op de aandacht, de activiteit en het niveau van een kind.
5. Geef een luisterrespons, zoals een korte instemming, verwondering of herhaling. Hiermee voelt een kind zich gehoord en begrepen en wordt het uitgenodigd om verder te vertellen.
6. Laat een kind uitpraten. Informatie verwerken bij kinderen duurt langer dan bij volwassenen en hierdoor hebben zij meer de tijd nodig. Wacht de reactie van een kind af.
7. Praat zo veel mogelijk met volwassentaal om kinderen de juiste begrippen aan te leren. 'Heb je pijn?' in plaats van 'Heb je au?'
8. Bij kinderen die tweetalig worden opgevoed kan de Nederlandse taalontwikkeling iets achterlopen. Ondersteun jouw verhaal met echte materialen, ondersteun non-verbaal en herhaal begrippen een paar keer. Zo bied je ook deze kinderen een taalrijke omgeving! ◀

'Taal is overal en de hele dag door'

Sandra Jurriëns werkt als zelfstandig gastouder onder de naam Gastouderopvang Speelkameraadje. Ze is aangesloten bij Gastouderbureau Gastouderland. Zij vertelt hoe zij praten en uitleggen in de praktijk brengt.

Waar let jij op als je praat met kinderen?

'Ik pas mijn taal aan op het niveau van het kind, het ligt er natuurlijk aan welke leeftijd het kind heeft. Als ik jonge kinderen op de commode leg, dan krijgen ze van mij zelf een luier die ze open mogen vouwen en leg ik uit welke handelingen ik ga doen. Zo wordt het echt een moment van samenzijn, omdat je één-op-één bezig bent. Oudere kinderen komen op een gegeven moment in de waarom-fase. Ik leg dan zo veel mogelijk uit en neem hier voldoende tijd voor. Zo leren zij het meeste. Voldoende tijd nemen om te praten en uitleg te geven is dus ook van belang.'

Wat bied jij aan taal aan binnen jouw opvang?

'Ik ga bijna iedere dag met de kinderen een uur naar het bos. Daar vragen ze van alles en dan ben je ongemerkt veel met taal bezig. Ze wijzen dingen aan: 'Dat is een zwijn en dat is een vliegtuig!' We kletsen enorm veel, zo gezellig! Dat helpt de kinderen de wereld nog beter te begrijpen. Tevens werk ik met een VVE-programma, genaamd Aap. Hier zitten vertelplaten bij en verschillende activiteiten die gericht de taal stimuleren. Het programma laat gelukkig ook veel ruimte over voor het initiatief van kinderen. Tijdens een training over taal- en interactievaardigheden leerde ik dat je begrippen zeven keer moet herhalen. Dan weet een kind wat het is. Ik weet niet of dit klopt, maar ik weet wel dat herhaling helpt. De kinderen slaan daardoor de informatie beter op. Baby's betrek ik ook altijd bij het voorlezen. Een liedje zingen voor de dreumes en de peuter, uitleggen hoe we de pop aan- en uitkleden of een nieuwe knutsel uitleggen: taal is er de hele dag, overal.'

Waarom vind jij het zo belangrijk om veel te praten met kinderen en uitleg te geven?

'Omdat kinderen daardoor een grotere woordenschat hebben als ze naar school gaan. Ze kunnen zich dan ook beter uiten. Nu heb ik bijvoorbeeld een kind dat alleen wijst als het iets wil hebben, haar grotere zus praat voor haar, dus ik probeer haar wel te stimuleren zelf taal te gebruiken. Daarbij is het ook belangrijk om jezelf verstaanbaar te maken voor vriendjes en vriendinnetjes op de opvang. Taal heb je ook nodig voor je sociale ontwikkeling.'

Welke tips heb jij voor collega-gastouders?

'Op YouTube zoek ik vaak liedjes op, ook in het Engels, die ik samen met de kinderen zing. Laatst heb ik een mooi prentenboek opgezocht en daar een week lang uit voorgelezen. Ik heb de kinderen het prentenboek om beurten mee naar huis gegeven, zodat de ouders dit ook konden voorlezen. Het is belangrijk dat je niet het boek van de eerste letter tot de laatste letter voorleest, maar de belangstelling van het kind volgt in het verhaal. Dat je de kinderen de ruimte geeft om dingen te vragen. Zo maak je het voorlezen nog leuker!'

'De informatieverwerking van kinderen verloopt langzamer dan bij volwassenen. Wacht geduldig de reactie van het kind af.'

Over de auteur

Joyce Blauwhoff is pedagoog en trainer in haar praktijk JB Expertise, Training & Advies. Joyce is tevens licentiehouder van de training over taal- en interactievaardigheden 'Oog voor Interactie' van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI). Kijk voor meer informatie op www.jbexpertise.nl